

ДАНАС НА ПОЗОРЈУ

11.00 часова / Пратећи програм

Округли сто: Лоунли пленет (Lonelly Planet) - туристичка тура кроз дис(у)топију

12.00 часова / Програм „Друга сцена“

Округли сто: Повратак

12.00 часова / СНП, Камерна сцена

Јавно читање радова студената драматургије Академије уметности Нови Сад
НИКОЛА ЂОНОВИЋ: *Да не чује разредна*

14.00 часова / СНП, Камерна сцена

Јавно читање радова студената драматургије Академије уметности Нови Сад
ДИВНА СТОЈАНОВ: *Никад до сад виђена представа*

18.00 часова / СНП, горњи фоаје Сцене „Пера Добриновић“

ДАНИ КЊИГЕ

Представљање издавачке делатности Српског народног позоришта

О издавачкој делатности СНП-а говори др **Зоран Ђерић**, управник СНП-а

МОНОГРАФИЈА ЉУБОСЛАВ МАЈЕРА – Говоре: **Павел Матух**, публициста, **Љубослав Мајера**, редитељ и **Александар Милосављевић**, аутор монографије

МОНОГРАФИЈА РАДУЛЕ БОШКОВИЋ – Говоре: **Владимир Митровић**, уредник и **Радуле Бошковић**, дизајнер, аутор плаката и сликар

СМЕДЕРЕВО 1941. / Спиритицање Глумца Српског народног позоришта – Говоре: **Ана Ђорђевић**, редитељка и драмска списатељица и **Александар Милосављевић**, уредник и коаутор књиге

Модератор: **Александар Милосављевић**

20.00 часова / СНП, Сцена „Пера Добриновић“

Такмичарска селекција

Ведрана Клепица, Слободан Обрадовић, Маја Пелевић, Тања Шљивар, Олга Димитријевић

ЛЕПА БРЕНА ПРОЦЕКТ

Битеф театар Београд

Режија и концепт: ВЛАДИМИР АЛЕКСИЋ, ОЛГА ДИМИТРИЈЕВИЋ

Драматург: ДИМИТРИЈЕ КОКАНОВ

Сценограф: НИКОЛА КНЕЖЕВИЋ

Костимографкиње: СЕНКА КЉАКИЋ, МИЛИЦА КОЛАРИЋ

Композитор: ДРАШКО АЏИЋ

Кореограф: ИГОР КОРУГА

Корепетиторка: АНА ЂОСОВИЋ

Улоге

Брена градитељства (текст Ведрана КЛЕПИЦА): **ЈОВАНА ГАВРИЛОВИЋ**

Брена бизнисменка (текст Маја ПЕЛЕВИЋ): **ЈАСНА ЂУРИЧИЋ**

Брена песме (текст Олга ДИМИТРИЈЕВИЋ): **ЈЕЛЕНА ИЛИЋ**

Брена Југословенка (текст Тања ШЉИВАР): **ТАМАРА КРЦУНОВИЋ**

Брена сексуалности (текст Слободан ОБРАДОВИЋ): **ИВАН МАРКОВИЋ**

Представа траје 1 сат и 25 минута

22.00 часа / Такмичарска селекција

Округли сто: Лепа Брена пројект

23.00 часа / СНП, Клуб „Трема“

Концерт Групе „Кал“

ИЗВЕШТАЈ СЕЛЕКТОРА

Такмичарска селекција

ЛЕПА БРЕНА ПРОЈЕКТ – писци **Ведрана Клепица, Маја Пелевић, Олга Димитријевић, Тања Шљивар, Слободан Обрадовић**, концепт и режија **Владимир Алексић и Олга Димитријевић**; **Битеф театар Београд (Србија)**

У оквиру несвакидашњег драмског мозаика, тематизујући различите аспекте биографије, харизме и културолошке функције култне фолк-певачице, група наших истакнутих списатеља млађе генерације, уобличава потресну „унутрашњу повест“ бивше (југословенске) заједнице, њених компромитованих идеала, али и њених (наших?) још живих утопијских чежњи. Од Брене градитељства и Брене бизнисменке, преко Брене песме, до Брене Југословенке и Брене сексуалности, дискретна, симболички слојевита режија, која жанровском заиграошћу отвара креативни простор групи сјајних глумица, претвара један парабиографски сценски есеј у баладу о слободи која се увек изнова губи, али никада не заборавља.

Светислав Јованов

ЕКС ЛИБРИС

Волела сам Југославију и даље је волим.

Ја нисам волела територију него идеју, него ту једнакост усађену у темеље још на заседањима АВНОЈ-а,

ту идеју да су сви грађани исти и да имају једнаку могућност социјалне, друштвене и политичке мобилности, да су неке ствари решене, да смо се око нечега давно још тада у Јајцу у тим пећинама у тим десантима и офанзивама у тим заседањима и седницама, у тим уставима и тим шумама и горама, сви око минимума који је истовремено и максимум, који је економска једнакост – сложили.

Колико је ту и љубави,

љубави према класју панонском,

према врховима Триглава,

према аутопуту братства и јединства, на ком сам толике сате возећи се на непрекинутој турнеји преспавала,

према тој идеји да смо ми припадници заједничког културног простора, да делимо језик, историју, тела, породицу, време,

и изнад свега, љубави према јадранској обали.

(*Лейа Брена пројект*)

АУТОРСКИ ТИМ

ВЕДРАНА КЛЕПИЦА

Рођена у Кутини, 1986. Академију драмске уметности Загреб уписала је 2005. Од 2009. професионално ради као драматуршкиња на продукцијама у ХНК Загреб, казалишту Мала сцена, Театру &ТД, на Еуроказу, Дубровачким љетним играма...

Као списатељица дебитује 2011. драмом *Радио Кундера* у режији Хелене Петковић и извођењу Театра &ТД Загреб. Текст је настао по мотивима романа *Нејодгошљива лакоћа њошћојања* Милана Кундере. Исте године праизведена је њена драма *Ј.А.Т.О.* у режији Тање Диксон и извођењу МКА Theatre Мелбурн.

По оригиналној идеји глумца Романа Николића и Милице Манојловић 2012. пише драму *Небо је сиво и види се испушни димњак некој творничкој њошћројења*, коју у режији Франке Перковић поставља Казалишна удруга КУФЕР. Исте године преузима вођење тог удружења заједно са продуценткињом Петром Глад.

Године 2013. почиње да режира властите драмске текстове. Драму *Трајична смрт економској аналишчичара* поставља у продукцији КУФЕР-а и Театра &ТД, а 2017. режира драму *Бијели бубрези* у продукцији Театра &ТД. Последња драма је постављена и у Аргентини у склопу Међународног фестивала драматике Еуропа + Америка, те у Србији у Атељеу 212. Године 2018. пише драму *Наш одјој* коју у ХНК Ивана пл. Зајца режира Рената Карола Гатица. Дrame су јој преведене на десетак језика.

МАЈА ПЕЛЕВИЋ

Рођена у Београду, 1981. Завршила Факултет драмских уметности Београд, 2005; докторирала на Интердисциплинарним студијама на Универзитету уметности у Београду, 2012. Чланица је пројекта

Нова драма. Изведене драме: *ESCape*, *Лер*, *Будише Лејди на један дан*, *Београд–Берлин*, *Поморанџина кора*, *Ја или неко друји*, *Скочи ђевојка*, *Hamlet Hamlet euro trash* (са Филипом Вујошевићем), *Fake Porno i Fakebook* (група аутора), *Можда смо ми Мики Маус*, *Чудне љубави*, *Последице* и *Пошћуно краћена историја Србије* (са Слободаном Обрадовићем) и *Невидљива*.

Њене драме преведене су на енглески, француски, немачки, руски, норвешки, пољски, словачки, чешки, мађаски, бугарски, словеначки и украјински језик и објављене у бројним савременим домаћим и иностраним антологијама. Са Миланом Марковићем је 2012. реализовала пројекат *Они живе – у њошрази за нулћим њекшћом*. Написала је, режирала, и у Битеф театру извела драму *Последице*

(2013), а у Народном позоришту Београд режирала је *Моје награде* Томаса Бернхарда (2015) и свој текст *Боливуд* (2018). Са Олгом Димитријевић урадила је представу *Слобода је најскупиља књижевничка реч*, 2016.

Добитница награде „Борислав Михајловић Михиз“ за драмско стваралаштво, „Слободан Селенић“ за најбољу дипломску драму, победница првог конкурса Стеријиног позорја за оригинални драмски текст *Можда смо ми Мики Маус* (2007), добитница Стеријине награде за драмски текст *Поморанџина кора* (2010) и награде на конкурсима „УНИМА“ за најбољи оригинални текст *Невидљива* за луткарско позориште.

ТАЊА ШЉИВАР

Рођена у Бањој Луци, 1988. Дипломирала и завршила мастер из драматургије на Факултету драмских уметности Београд, а у Гисену (Немачка) завршила мастер из примењених позоришних

студија. Ауторка шест целовечерњих драма: *Пошто је њаштеша?*, *Гребање или Како се убила моја бака*, *Али траг ме је штићуио*, *Ми смо они на које су нас родитељи ујозоравали*, *Као и све слободне дјевојке*, *Режим љубави*.

Драме су јој објављене у позоришним часописима, различитим антологијама, изведене и јавно читане у професионалним позориштима у Босни и Херцеговини, Србији, Хрватској, Пољској, Аустрији, Шпанији, Албанији и Немачкој. За драмско писање освојила је неколико награда, међу којима Награду „Борислав Михајловић Михиз“ за укупно драмско стваралаштво (2011), Стеријину награду за текст савремене драме *Ми смо они на које су нас родитељи ујозоравали* (2016), MESS market award за текст *Као и све слободне дјевојке* (2016). Номинована за Retzhofer Dramapreis у Аустрији. Драме су јој преведене на десетак језика.

ОЛГА ДИМИТРИЈЕВИЋ

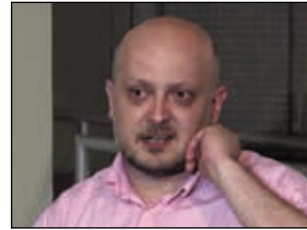
Рођена у Београду, 1984. Дипломирала драматургију на Факултету драмских уметности у Београду. На родним студијама при Централном европском универзитету у Будимпешти одбранила је

магистарску тезу *Тело народне певачице: конструкције националних идентитета у Србији после 2000*. Од тада фолк певачице и њихове песме имају велики утицај на њен рад. Стално истражује теме социјалних борби и неправди, женског пријатељства и солидарности, граница политичке имагинације и могућности да се свет учини бољим.

Међу њеним изведеним текстовима су: *Интернаш* (Давод, 2009), *Радници умиру љевајући* (Хартефакт фонд и Битеф театар, 2011), *Народна драма* (Позориште „Бора Станковић“, Врање, 2012. и Народном позориште Београд, 2016), *Сћани да се љоздравимо* у оквиру пројекта *Прошток жудње* (ТкХ и ЦДУ, Загреб, 2014) и *Моја ши* (Атеље 212, 2017). Ауторски пројекти: режија и драматизација

романа *Црвена љубав* Александре Колонтај (Битеф театар, 2016), *Слобода је најскупиља књижевничка реч* (са Мајом Пелевић, Битеф театар, 2016) и *Ја често сањам револуцију* (КЦ Град, 2017).

Добитница награде Хартефакт фонда, Стеријиног позорја и Михизове награде за драмско стваралаштво. Писала је позоришне критике за *Време* и *Театрон*. Често сања револуцију.

СЛОБОДАН ОБРАДОВИЋ

Дипломирао драматургију на Факултету драмских уметности у Београду 2008. Као драматург, адаптатор и преводилац драмских текстова сарађивао са водећим позоришним редитељима средње

и млађе генерације. Сценариста и косценариста дугометражних и кратких филмова, документарних и играних серија. Селектор фестивала „Јоаким Вујић“ (2014–2015). Члан уредништва позоришног часописа *Театрон* (2005–2012). Објављивао позоришне текстове и критике у часописима *Театрон*, *Yellow Cab*, *ТФТ* и *Сцена*. Добитник годишње награде Позоришта на Теразијама и позоришта „Душко Радовић“. Добитник Стеријине награде за најбољу позоришну критику 2012. године.

ВЛАДИМИР АЛЕКСИЋ

Рођен 1977. Глуму је дипломирао 1999. на Академији уметности Нови Сад у класи професора Петра Банићевића. Непосредно после завршетка Академије одлази у Италију на позив позоришта Мотус. Са њима ради

низ представа: *Visio Gloriosa*, *Vacancy Room*, *Twin Rooms*, *Splendid's*, *Too Late!*, *Alexis, una tragedia greca*. Године 2002. пројекат *Rooms* добија специјалну награду Premio Ubi за најбољи позоришни пројекат у Италији. Алексић сарађује и са Еленом Бучи, Папијем Корзикатом, Лизом Ферлацо Натали, Мазбедом. У Србију се враћа 2010. и од тада игра у редитељским остварењима, између осталих, Милана Нешковића, Ивице Буљана, Соње Вукићевић, Јована Ђирилова, Иве Милошевић, Горчина Стојановића, Олге Димитријевић, Никите Миливојевића.

Активан је и као филмски и телевизијски глумац: *Злашћна левица*, *Ирича о Рагивоју Кораћу*, *Trilogia anni 70*, *Влажност*, *Реквијем за Јосипу Ј*, *Einstein*, *Il cuore nel pozzo*, *Maresciallo Rocca*, *Врашће се роге*, *Оно као љубав*. Године 2016. урадио је своју прву ауторску представу са Сањом Митровић: *Другови, ја се ни сада не стијдим своје комунистичке прошлости*.

У сезони 2016/2017. са Београдском филхармонијом реализише пројекат *Театар у Филхармонији – Писма композитора* (Моцарт, Чајковски, Малер, Шуман, Стравински). Представу *My revolution is better than yours*, посвећену мајској револуцији '68, у режији Сање Митровић и у продукцији позоришта Théâtre Nanterre-Amandiers (Париз) и Stand Up Tall (Брисел) ради 2018. године.

КРИТИКА

Пројект, односно пројекат. Речник каже да је пројекат серија активности са постављеним циљем, осмишљених тако да произведу резулате у одређеном периоду. У том смислу, пројекат је ова представа, јер је окупила пет писаца, плус два редитеља, плус једног драматурга, а све одреда су креативни људи, од којих би свако и сам могао веродостојно да се позабави темом. Пројекат, односно пројект је и сама Лепа Брена – и то медијски, финансијски, социолошки, културолошки, па и национални, у смислу онвремене нације југословенске. Као што је и Југославија, кажу, била пројекат, једино што се око ауторства гложе. Али то је тема за неку другу прилику. Говоримо о представи, за коју прво треба рећи шта није: није мјузикл и није биографски комад. Јесте анализа, а анализа је разлагање целине на њене делове; у овом случају на неке делове, не ни близу на све. Идејни аутори и редитељи представе, а то су драматуршкиња Олга Димитријевић и глумац Влада Алексић, одабрали су пет аутора и доделили им пет тема.

(...) Реч је о пет мини-монодрама, од којих свака има свој почетак, разраду, кулминацију и расплет, а из њихових наслова прилично је јасно шта је било чије полазиште. Тема их није ограничила на једнообразне, једнолинијске текстове, већ је сваки, иако на малом простору, и контекстуализовао задату тематику. Или, да појасним, реч је о пет поетских есеја, које редитељи и драматург затим укрштају, доводе у дијалог, чак их сукобе, сплету и расплету. У тумачењу моћних глумица и једног глумца, различитих изражајности, доведених до складне целине. Уз одређену драматуршку недоследност, а реч је о томе да су Брена песме, југословенства и бизниса исповедне, док је Брена сексуалности транспонована кроз лик мушкарца који се са њом поистовећује, а Брена градитељства односи се на комплексе зграда које су широм Југославије ницале осамдесетих година и поносно носиле њено име. И она је, вероватно, била поносна јер је постала и симболом изградње, не само песме и сексепила. Данас су те зграде орониле захваљујући времену транзицијске небриге, а за једну се поуздано зна да су током рата у њој вршена мучења и силовања. Тако да прича о градитељству и није драматуршки испад, она даје контекст времена, тужни и несрећни резултат времена како на личном, тако кроз рат и распад

земље на општем плану. Што ће рећи да је представа *Лепа Брена Пројект* прича о људима и Југославији, псеудодокументарни а добро промишљени исечак осамдесетих година, подсећање на време пред рат, благо језива опомена на паралелност светова при чему катаклизме дахћу иза првог, прилично танког зида. Кроз жену која је била симбол Југославије, испричана је прича о Југославији. И све остало чиме се представа бави, осим тог градитељства, па и то је била друштвена пројекција у њу, тако да и прича о сексуалности ипак није драматуршки несклад, она можда и најјасније потврђује да је Брена била национални пројекат. Била? Па само два дана пре премијере у Битеф театру, 50 000 посетилаца загребачке Арене здушно је и из гласа певало са њом „ја сам Југословенка“.

Александра Гловацки
(Културни кругови, Радио Београд 2, 25. 12. 2019)

Историја, гламур и пустош

(...) Глумачки представа функционише зрело, добро усклађено, као добро отпевана песма. Јасна Ђуричић игра маестрално Брену Бизнисменку у једној тек назначеној, софистицираној персифлажи. Она свој лик доноси толико снажно и аутентично да једноставно фаустовски пожелите да њена игра не престане никад.

Тамара Крцуновић Брену Југословенку доноси болно, преболно, будећи емпатију, зато што, на један начин, по мом доживљају, представља све жртве. Брена Сексуалности Ивана Марковића је права аутентична *drag queen* која припада сваком времену и простору, он игра јасно тако да гледајући га видите и село из којег је, и војску у коју је ишао, и клуб у Бечу у којем наступа, и очајног оца који не престаје да удара главом у зид када га види у хаљини у гардероби док се спрема за наступ... све се то као на длану отвори уз сву неодољиву радост живота коју *drag* звезде носе у себи.

Јована Гавриловић Брену Градитељку игра свом снагом, а опет без напора суочавајући нас и са светом који је обећавао и којег нема, као са светом који живимо елементарно незаштићени ако говоримо о грађанском, односно друштвено-политичком контексту наше стварности.

Јелена Илић своју Брену Песме доноси са брехтовским отклоном, присутна и довољно прибрана да остави могућност будућности која је вредна живљења. (...)

Редитељи отварају низ питања: односа како према нашој стварности, затим Југославији, нама самима, јер је шамар, ако ћемо парафразирати Улрихе Бадер, који нам држава удара онај који ми ударамо нашој деци. Зато је сцена у којој Јасна Ђуричић/Брена Бизнисменка свом својом снагом трчи носећи југословенску заставу свечана и трагична. Слика коју сам све време имала није носила гламур звезде у себи него једну врсту пустоши у којој смо док изнова састављамо себе саме.

Сценографија Николе Кнежевића даје дубину, појачава нарацију својом сведеношћу, док музика Драшка Ацића прати снажну емоцију у представи према којој је готово

немогуће имати отклон. Костими Сенке Кљакић и Милице Остојић маркирају Бренине костиме – један свет који, делом, постоји само у сећању, док кореографија Игора Коруге прати спретно и наглашава унутрашња стања јунакиња.

Леја Брена Project бави се потрагом за идентитетом која је последица цепања контекста, она позива да преиспитамо потенцијале, да реинтегришемо таленте које имамо.

Наташа Гвозденовић (*Време*, 26. 12. 2019)

ИНТЕРВЈУ

Дејвид Глас

(David Glass)

редитељ представе
Поврашак

Глумци не треба да спасавају свет, треба да причају причу

Дејвид Глас је редитељ *Поврашак* који је изведен у оквиру програма „Друга сцена“. Између његове синоћне представе која је испитивала трауме, односно утицај колективног насиља на генерације које долазе и наредне, *Лоунли џленет*, која се бавила филозофским аспектима самоће наспрам помахниталог капитализма и ништа мање разуздане короне, стао је овај интервју.

Глас је позориште у коферу носио по целом свету, десетине земаља и дестинација је обишао, од Аустралије до Канаде преко Сингапура, Бразила и Фиџија чак. Има 62 године и открива да лагано затвара круг људи с којима ради. На питање зашто, каже да се треба посвећивати људима, онима које си нашао, с којима можеш да формираш уметничку заједницу, неко братство креативаца.

Колико дуго је и како настајала ова представа?

• Био је то надасве отворен процес. Лагано сам се повезивао с младим уметницима Српског народног позоришта и независнима, јер идеја је била да изведемо експеримент о томе како тероризам виде млади људи, како га доживљавају. Истраживали смо позоришну праксу, њен капацитет, али и могуће, нове начине причања прича и њихове потенцијалне изворе.

Како сте изабрали оне који ће радити са вама, како сте знали да су то „ваши људи“?

• Изабрали су се сами, искристалисала се група која је хтела да ради такву врсту отвореног процеса. Они су по том здушно заронили у своју креативност.

Шта мислите, који је најшачнији позоришни језик данас?

• О, баш сте ме нашли! Мислим да то зависи од земље до земље. У свакој од њих је другачије. Али свакако треба да се одмакнемо од реализма и натурализма. Хаос који се дешава око нас изузетан је извор могућности изражавања. Трауме које производи хаос апсолутно морају да нађу одговарајући језик да би биле испричане. Како вербални, тако физички. Те трауме које тематизујемо у позоришту, које осветљавамо и расветљавамо, могу да дотакну људе на различитим нивоима. Само мораш бити присутан, уосталом и ваша Марина Абрамовић то каже – уметник мора бити присутан. Мора бити ту, свестан, одговоран. Свако у одређеној изведби уради или види нешто онолико колико је присутан у њој. Разни начини причања прича условљавају различите модусе читања прича.

Причајте о џраумама, џтероризму, исцељењу. Данас имамо неку врсту џтерористичког акта који џраје. Зове се COVID-19. Како се односите према џом џтерористи?

• Већ петнаест, двадесет, можда чак тридесет година, сведочимо како се наше друштво дави у анксиозности, страховима, бризи. Демократија је заказала, као друштво смо изневерили, заказали смо према младим људима. Капитализам руши све. На све то COVID-19 дошао је као неки љути зачин, пикантни прелив који је све додатно заоштрио.

За обичан свет – то је грозно, за уметнике и научнике – врло занимљиво време. Мислим да ће из ове наше ситуације изаћи многе очаравајуће и узбудљиве приче. И опет ћемо, као и данас ове, 2020. године, причати приче. Тако ће бити и у будућности, и на крају света.

На чему радите сада?

• Моја позоришна трупа ангажована је на пројекту *Lost Child (Изгубљено дете)*, који развијам скоро две деценије, у скоро двадесет земаља и ускоро ће његово финале. Учествоје око 4000 младих људи, с којима сам истраживао детињство, ментално здравље, кретивност. Паралелно припремам пројекат по делу Наоми Клајн, а радим и један за Манчестерски интернационални фестивал.

Како се конектујете са земљом коју не знате, шта урадите пре него што дођете у њу?

• Покушавам да се припремим што боље. Нажалост, ни сам добар у језицима, срећом сви говоре енглески, али читам о историји, култури, савременим токовима, конектујем се са младим људима.

Имајте искуство у раду са глумцима из различитих крајева света. Шта би могао бити ошћи савет, прејорука за све њих?

• Увек кажем да ми уметници не решавамо проблем. Ми причамо приче о проблемима. Није добро за глумце кад помисле или умисле да могу решити проблем. Не могу.

Јао, ви морајте одржајти један маскер клас на њу њему нашим глумцима који су се уједљали у њолиџику и њиме исједљали из глуме!

• То је поприлична грешка. Не могу да спасу свет. Сигурно је да су њихова воља и жеља да нешто ураде проишле из истинске потребе. Нимало не сумњам, али, како рекох, то није могуће. Видите, Фрида Кало је сликала, подарила је свету невиђену лепоту у својим делима. Она је тако спасавала и спасава свет. Семјуел Бекет нас је терао на плач и смех док је причао своје приче. Немој покушавати да спасеш свет, покушај да испричаш причу, наведи људе да мисле, буду у дилеми, погурај их да буду храбри, уплаши их ако је то за њихово добро. И тако можда можеш да спасеш свет.

Разговарала Снежана МИЛЕТИЋ

Урош Младеновић

глумац у представи *Поврајак*

Отварање слика

Глумац Урош Младеновић говори о представи *Поврајак*, која је проистекла из радионицарског дугог рада, забавног и комплексног – са редитељем и кореографом Дејвидом Гласом. Упућује да је кроз такав рад његово глумачко тело доживело трансформацију и поручује како ће сасвим извесно позориште пребродити кризу, јер је преживљавало много горе периоде.

Представа је настала након заиста дугог процеса.

• Припреме су трајале више од две године, редитељ Дејвид Глас долазио је у „блоковима“. Ово је плесни театар, за нас је био глумачки тренинг и нов начин рада у односу на оно чиме се иначе бавимо.

Повод за представу је њерористички напад који се догодио у Норвешкој.

• Тако је. Условно речено, играмо трећи део, онај који се одвија на острву Тоја. Постоје три дела представе – једно су родитељи страдалих, други део је Брејвик и трећи, на острву, где заправо покушавамо да повратимо страдале. Да их оживимо.

Да ли је процес био захтеван?

• Истраживачка фаза је била тешка, јер сами не верујете да се то могло десити. А опет, веома је забавно радити са Дејвидом. Споји се то – пролазак кроз тешку причу с једне, јер говоримо о ужасном терористичком нападу, до

радости рада с друге стране. Стварање предивне и трагичне слике у исто време. Све је настајало током процеса, и то дуго. После годину дана имали смо оквир приче, који смо извели у новембру као отворену радионицу. Све је фрагментарно. За глумца је важно што тело може много да памти.

Како бисте описали рад са Дејвидом Гласом?

• Са Гласом је све занимљиво. Ради се смирено, забавно, кроз силне разговоре и импровизације. Успео је да креира процес без конкуренције, невертикална хијерархија која је мени изузетно пријала.

Одакле сје црпели инспирацију?

• Тешко питање. Имао сам много асоцијација, јављале су ми се слике мог родног града, железничке станице и воза, и не знам што су се те сцене враћале. Циљ је да се отворе слике које ће даље, у сваком гледаоцу у публици пробудити његове асоцијације.

Били сје вредни за време локдауна?

• Изузетно. Са колегиницом Исидором Влчек радио сам онлајн представу и било нам је веома забавно. Имали смо онлајн и уживо пробе. Остали смо у тренингу.

Брине ли за будућност позоришта?

• Бринем за будућност институционалних позоришта, хоће ли бити средстава да опстану. А за будућност позоришта начелно нисам забринут – театар је преживљавао много опасније кризе.

Разговарала Наташа ГВОЗДЕНОВИЋ

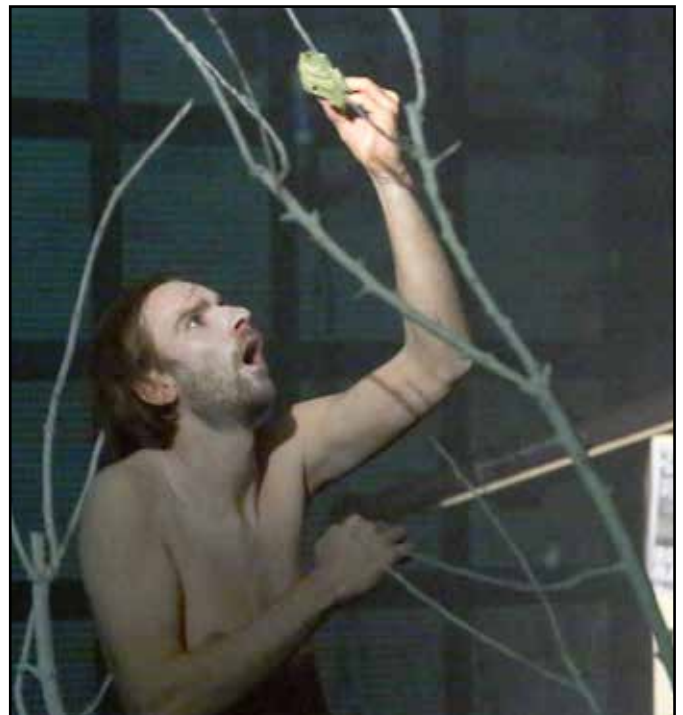

Фото: Б. Лучић

Олга Димитријевић

коауторка представа
Лоунли џленет и
Леја Брена процек

Поновно успостављање уметности заједнице

Олга Димитријевић, једна од аутора и учесница пројекта „Лоунли пленет“ говори за Билтен о потреби да се делује ефикасно и креативно у време скучених пандемијских услова, једнако да је то добар тренутак да аутор пропита сопствену позицију спрам самог себе и света и поручује и заокружује наш разговор у чињеници да је повратак приповедању један од кључних чинилаца за повратак заједнице самој себи, умећу слушања, солидарности и емпатији.

Поред Олге Димитријевић, аутори пројекта су Маја Пелевић, Тања Шљивар, Димитрије Коканов и Игор Коруга.

Како бисте, као један од аутора, представили пројекат/представу „Лоунли џленет“?

• Представила бих је као туристичку туру кроз утопију и дистопију наше садашњице, начина на који водимо или ћемо водити животе. Директан повод било је избијање пандемије корона вируса, која јесте променила много тога... Не само однос према јавном здрављу него и економију, наше страхове, преобликовала је наш однос према свету.

У првом налету увођења полицијског часа, затварања, нас петоро се налазило на пет различитих страна: ја сам била у Риједи, Димитрије на селу, Игор у болници, Маја и Тања у својим становима... И некако смо почели да планирамо заједнички пројекат у којем бисмо обрадили оно што пролазимо индивидуално као и оно колективно. Кренули смо од тога шта ситуација са пандемијом говори о нама самима, шта о друштву, колико нам друштво иде на живце, можда и колико нам наше професије иду на живце, колико нам начин функционисања нашег позоришта иде на живце... Свет је у једном тренутку, иако се то чинило немогуће, само стао, а опет су неке ствари наставиле да функционишу. Репресивни апарат је функционисао, економија такође, иако улазимо у озбиљну рецесију. Бавили смо се нашим несигурностима, нашим страховима, нашим сиромаштвом, депривилеговане позиције у друштву су при томе постале још израженије. На неки начин као да се показало све оно труло у савременом свету, као да је то потцртано, подигнуто на *n*-ти степен... Окупили смо се и

почели да смишљамо како да направимо представу сада кад је, на неки начин, проглашена смрт наших занимања. Договорили смо се да свако напише по једну целину и тих пет целина ћемо међусобно изводити, а да пројекат буде формално изведен тако да буде компатибилан са било којим епидемиолошким мерама у тренутку извођења.

Представа проишћује и позицију уметника данас.

• Ову представу доживљавам и као врсту нашег микрополитичког чина, ово је био наш начин да покажемо како можемо да радимо. Да то може бити рад који се неће косити са јавним здрављем, при томе ово није само представа о ономе што нам се сада догађа, она пропитује и шта може да нам се деси сутра.

У центру представе је приповедање. Зашто вам је тај принцип био важан?

• Врло брзо смо одлучили да ћемо ми бити и извођачи и план је био да свако прича причу неког другог од нас петоро. Знали смо да Тања и Игор неће бити присутни, али нашли смо начин да они буду укључени и изводе приче. Све јесте базирано на причању приче, и то у једном дубоко антрополошком смислу. Бавили смо се дубоком људском потребом за причањем приче. У време пропитивања тренутка у коме живимо, са све пандемијским околностима, питали смо се да ли се повратком приповедању можемо вратити новом промишљању заједнице и заједништва.

Када се ковид почео ширити, сви су позвани на изолацију, социјалну дистанцу. Питали смо се како да вратимо у игру блискост кад нам је она сада забрањена, као и све оно што чини заједницу. То се посебно односи на позориште као уметност заједнице. Ако је заједница укинута, хајде да је поново размислимо. Ако треба да будемо удаљени 2 метра, нема проблема, али бићемо заједно и извести представу.

При томе желим да истакнем да је јавно здравље веома битно и не можемо бити немарни и себични према другом.

Ви сте се бавили мојућношћу позоришта у околностима у којима смо, пандемијским. Како видите будућност позоришта?

• Узнемирава ме генерална реакција наше позоришне јавности која се води принципом: кад бисмо могли да се

Фото: Б. Лучић

понашамо као да се ништа није догодило и да одржимо статус кво. Одговорност се стално пребацује с једних на друге, и то ми смета. У тренутку кад се цео свет распада, ми који се бавимо јавним послом имамо одговорност за оно што радимо и говоримо, али и **како** радимо. А српска позоришна јавност окупирана је одржањем статуса кво. У време кад ће буџети бити скресани и на прагу смо рецесије (а није да нам је иначе добро ишло) ми који правимо позоришне представе, ускоро, можемо имати све идеје и машту овог света, али нећемо имати где и како да радимо, нећемо имати од чега да платимо рачуне, кредитне, одећу и храну, јер нећемо имати посла.

Колеге који нису на плати, имали или немали статус слободних уметника, имају озбиљан проблем како ће функционисати у наредном периоду. Ми имамо огроман социјални проблем у пољу уметности, који се занемарује, често баш у име уметности. Мислим да тај социјални проблем треба да се рефлектује на начин на који мислимо о буџетима, о репертоарима, и, да, и о формама. У садашњем тренутку, кад је још појачано осећање да живимо у свету и земљи репресије, све већих класних разлика, пљачке, експлоатације, криминала и емоционалног урушавања, позориште које ће мене занимати биће позориште свесно очаја самих људи који га производе.

Разговарала Наташа ГВОЗДЕНОВИЋ

Маја Пелевић

коауторка представа
Лоунли ѿленеј и
Лејѿ Брена ѿроцекѿ

Ходај, и зло хода, али га у кретању можда можеш и победити

„Идеја за ову представу зачета је током пандемије. Почели смо кад је започео онај најгори карантин“, прича на почетку разговора Маја Пелевић, ни 300 секунди након извођења представе *Лоунли ѿленеј*, која нас је прошетала ходницима СНП-а, али и оним другим, много важнијим тунелима које би, са све кацигом министарке за шминкање и налепшавање, требало прочистити једном ураганском олујом са ознаком „пет“.

Налазили смо се на различитим локацијама. Олга (Димитријевић) у Риједи, Тања (Шљивар) се „сломила“ и боравила код куће, Игор (Коруга) у болници, Димитрије (Коканов) и ја били смо код куће. Имали смо састанке преко скајпа, јер смо хтели нешто да урадимо. Заједно

смо набацивали теме, шта кога интересује, како се ко осећа, водили смо дуге разговоре о томе шта радимо, шта је за кога пандемија, на који начин се преспитује, како замишља будућност, нову нормалност, колико ће то да траје, о својим анксиозностима. На крају је свако одабрао тему и написао текст. Како Димитрије ради у Атељеу 212, предложио је Новици (Антић) да то урадимо тамо. Игор и Тања нису могли физички да учествују, али су присутни – Тања у аудио-запису, а Игор у видеу. Договорили смо се да нико не изводи свој текст, свако нека интерпретира нечији други. Тако ја изводим Тањин, Олга Игоров, Димитрије мој, Димитријевић – Тања и Игор, док Олгин изводимо нас троје – Олга, Димитрије и ја.

Разни су ушисци о ѿандемији, неки су врло иншенизвни, ѿреовлађују, ѿоуш ѿомилања, умножавања сѿрахова. Који је ѿвој највећи или неки ѿреовлађујући сѿрах?

- Мој највећи страх је – парадоксално – и током пандемије и сада, био само да ово не потраје кратко, да не буде „Тресла се гора, родио се миш“. Само да буде што сурвије, да нас опали много више него што смо заслужили. Само да колабира овај систем.

Биће жртава, има их и овако. Не смемо заборавити да постоје свакодневне жртве – жртве капитализма. Наравно, свака револуција и сваки преврат на неки начин изискују жртве. Искрено се надам да ће се корона вратити у још горем облику. Искрено се надам да ће погодити најразвијеније земље света, оне које су, уосталом, до овога и довеле.

Нажалосѿ, ѿоодила је највише оне најслабије. Ти си осмислила начин да радиш. Радили су неки од нас, а многи људи осѿали су без ѿосла, одузетѿо им је ѿо ѿраво, део иденѿишѿеа и досѿојансѿва. Па и људима из ѿозоришѿа. Расѿадају се ѿородице, ѿек ће се расѿадаѿи. Све је ионако било у расѿаду, а нијансе ѿоѿ расула ѿек ѿрегсѿоје. Може ли ишѿа да заусѿави ѿај силазак ка дну, ѿај расѿаа. Може ли нека мисао, идеја, ѿокреѿ, снаѿа, да излѿеѿи неки човек, неки Дришан Абазовић можда:)

- Ех, Дритан! Ми смо направили ову представу јер смо осећали личну потребу. Ово јесте било неко наше право на рад, и захваљујући томе ми смо преживели, али и даље незапослени, већина нас. Као заједница заборављамо да нешто можемо да урадимо мимо своје користи, за заједницу. Било нам је дивно што смо нешто могли да дамо

Фото: Б. Лучић

заједници. Кад би свако понешто дао заједници, чини ми се да би свет био боље место.

Оно што се дешава у Црној Гори – живим тамо пола године, па знам, последица је управо неке врсте волонтерског рада. Многе ствари које су се у Црној Гори догађале и довеле до овога до чега ће, надам се довести – неке промене набоље у наредном периоду, управо су промене које настају зато што људи одлуче да некако допринесу заједници, а без личне користи.

Тако се убија капитализам, на врло једноставан начин: Тако што радиш нешто, а не очекујеш да ћеш ишта добити заузврат. Неће се спречити капитализам тиме што ћемо се сви опсесивно држати за своје позиције, своје мале животе, и гледати како да спасавамо своје дупе. Само заједничким радом на општем добру, урушићемо систем и једва чекам да се то деси. Више се бојим да ће он опстати, да се неће урушити, али неће опстати, мислим да је суноврат тек кренуо. Да ће 2021. бити још горе.

Шта мислиш, како се држала наша интелектуална елита, твоје колеге из бранше, из културе? Страдали су људи који нису зајослени по позоришћима, али их својим радом одржавају...

• Кад је реч о елити, појма немам. Нисам на друштвеним мрежама. Не пратим шта људи раде...

А раде само на друштвеним мрежама. Раде је појмисивање онлајн иницијација, које ничему не служе, и лајковање шерованих ствари.

• Верујем, али ја то не могу да кажем, јер не знам шта раде. Дивно је што је независна сцена покренула Фонд солидарности за уметнике који нису добили помоћ од државе. Стално треба да имамо на уму да су само неки од нас добили помоћ, али неки нису. Постоје људи који у овом тренутку немају од чега да живе. Подршка неком другом је да помогнеш, дословно, свом првом комшији који је гладан, првој конкретној особи из твоје близине. Не да помажеш виртуелно. Не да путем мрежа позиваш на солидарност, а у својој околини заправо ниси ништа постигао. И ниси допринео бољитку.

Заправо, треба деловати на микронивоима, што је неки оштри уписак...

• Тачно. Да кренемо од тога, од микрозаједнице да стварамо, помажемо једни другима да пређемо у ново сутра, нову нормалност која ће бити племенитија од ове у којој живимо.

Шта радиш кад се осећаш веома усамљено?

• Ходам, много ходам, увек изађем напоље и ходам. Трудим се да сросту са природом и ходањем мисли које свакако не могу да умирим. Баш Димитријев текст говори о томе. То стварно препоручујем: Кад не знаш шта ћеш са собом – ходај.

И зло хода...

• Верујем да хода и оно. Али кад и ти ходаш, кад се сретнете – можда га и победиш.

Разговарала Снежана МИЛЕТИЋ

ЈУЧЕ НА ПОЗОРЈУ

ДАНИ КЊИГЕ (II)

Издања Стеријиног позорја
Сцена" бр. 3/2020. и Зборник радова „Српска драмска
баштина на маргинама сцене“

Чекамо другачије позориште и радујемо му се!

Надасве интригантна и узбудљива фотографија на насловној страни броја 3/2020. часописа за позоришну уметност „Сцена“ (Сумрак бојава Београдског драмског позоришта), поред које ни очи ни уши не остају равнодушни, реплика на Мунков „Крик“, као да је била један другачији крик који је у име позоришних посленика упутио члан уредништва „Сцене“ и модератор Дана књиге **Александар Милосављевић** на другој сесији Дана књиге. Он је констатовао да „ми живимо позориште које не нестаје, али сигурно улази у последњу фазу своје мене. Ускоро ће позориште доживети промену, која неће бити узрокована ковидом, већ терањем позоришта у арену тржишне борбе. Ми се, можда, бавимо изгубљеном битком, али сигурно је да нудимо трагове да на њима позориште траје на неке друге и другачије начине. Ми чекамо то нешто друго и другачије. Ми не знамо какво ће то позориште бити, али му се радујемо.“

Овим готово пророчким речима Милосављевић је повећао теме две публикације Стеријиног позорја – „Сцену“ и зборник радова **Српска драмска баштина на маргинама сцене**. Јер, оба издања имају, пре свега, улогу остављања трагова изниклих из оног другог тока који није живот драме на сцени, али и те како јесте позоришни живот.

Уредница Зборника **Снежана Савкић** обавестила нас је о четворогодишњем пројекту Стеријиног позорја који идејно потписују професор Сава Дамјанов и директор Стеријиног позорја Мирослав Мики Радоњић, из кога је изникао и овај Зборник, све у нади да ћемо у Србији, једног дана, формирати Позоришни институт. Његов недостатак, и не само то, успешно, када је реч о научној делатности, обавља Стеријино позорје. Управо се и овај пројекат уклапа у концепт системског научног рада. До сада су објављена четири зборника, а овај је, по речима Снежане Савкић, посвећен утуљеној драмској баштини. Анализа драма које обухвата Зборник могу

Фото: М. Блашковић

да буду велики изазов за редитеље, као и занимљив извор будућих научних истраживања.

Милена Ж. Кулић, једна од најмлађих учесница у пројекту, укратко је представила сараднике и теме. Рад Исидоре Поповић посвећен је позоришном потенцијалу комедиографије Јоакима Вујића, у покушају да се истраже поједини домети његове комедиографије. И Зоран Максимовић се бави Јоакимом Вујићем и анализира превод и „посрбу“ његове драме о Карађорђу Петровићу и Првом српском устанку Иштвана Балоба. Зоран Ђерић анализира драме Лазе Телечког, глумца и редитеља СНП.-а О извођачком потенцијалу историјских драма Лазе Костића извештава Марина Миливојевић Мађарев, скрећући пажњу на ново читање и разумевање ових комада. Дивна Стојанов се бави анализом драмских дела Милице Јанковић, Милице Јаковљевић (Мир-Јам), Љубинке Бобић, Наталије Арсеновић и Зорке Јанковић у покушају да се систематизује, ода признање и од заборава сачува стваралаштво жена у периоду између Првог и Другог св. рата и њихове пионирске напоре да, у време када у Србији жене немају право гласа, пишу за позориште... Зборником су обухваћени и радови Саве Дамјанова, Горана Ибрајтера, Александре Кузмић, Милене Ж. Кулић, Младена Ђуричића, Снежане Николић и Снежане Савкић.

Милена Ж. Кулић је закључила да се публикавањем оваквог зборника радова, када је реч о истраживању драмских текстова са позоришне маргине, није могао подићи лепши споменик, нити наћи квалитетнији начин њихове популаризације. Уједно ово је и подсетник позоришним кућама да завире у текстове из наше драмске баштине који се дуго нису изводили.

Намера уредништва „Сцене“ је да читаоцима понуди значајне театролошке теме и све оно што чини наше позоришно трајање, као и да нас донекле испровоцира – увео нас је у разговор о новом броју главни и одговорни уредник „Сцене“ **Милош Латинковић**. Фотографија на насловној страни трећег овогодишњег броја је лице Исидоре Симијоновић из представе *Сумрак бојова*, што сликовито илуструје савремени тренутак.

У рубрици „Савремени светски драматичари“ читамо драму Дејвида Крука *У чељустима медвега*; ту је интервју са Томијем Јанежичем, лауреатом Гран прија на фестивалу „Борштничково сусретање“ 2019; 110 година од рођења Карла Булића био је повод за текст Синише И. Ковачевића о глумцу који је повезивао различите крајеве наше земље, која се, нажалост, распала. Посебну пажњу Латинковић скреће на два текста у рубрици „Сценски дизајн“, који дају ново и актуелно „читање“ сценског простора. Посебна препорука читаоцима је рубрика „Нова драма“ која доноси драму Жељка Хубача *Сањао сам да сам се њобуду*. Ова драма, као и драма Дејвида Крука, ускоро ће бити упризорене, што и јесте смисао објављивања савремених драмских текстова у „Сцени“. Рубрика у тематском блоку о фестивалима који се ове године нису одржали због пандемије короне, потакла је разговор о фестивалима и њиховом значају, нарочито у малим срединама које се тих дана претварају у „метрополе“. Лоше вести из овогодишњег фестивалског живота наше земље: отказани су и војвођански и ужички позоришни фестивали!

Бранислава ОПРАНОВИЋ

ОКРУГЛИ СТО: ЛОУНЛИ ПЛЕНЕТ

Јесмо мали, али можемо свашта

Округлом столу присуствовали су **Маја Пелевић**, **Димитрије Коканов** и **Олга Димитријевић**. Разговор су водили **Исидора Поповић** и **Влатко Илић**.

Кад се има у виду да је реч о представи имерзивног карактера, која се изводи у отвореним и затвореним просторима, око зграде позоришта и у њој, намерним избегавањем класичног сценског простора, **Исидора Поповић** поставила је питање о настанку представе односно о контексту у којем се она развијала.

Фото: Б. Лучић

Одговорила је **Маја Пелевић**: Сама идеја представе настала је на почетку карантина, нас неколико смо били у редовној комуникацији и размењивали искуства карантина. Онда смо пожелели да урадимо овако нешто. Од самог почетка хтели смо да заједно комуницирамо и формулишемо, у позоришном смислу, шта је у сваком од нас покренуто и пробамо да откријемо додирне тачке. Текстови су настajали сукцесивно. Тања Шљивар је тада већ имала текст који је почела да пише. Наши текстови су се полако надовезивали један на други, па су зато испали тако сродни. Кад смо ушли у процес, постојале су одре-

Гласање публике за најбољу представу

Лоунли пленет – 3,24

ђене врсте условности, и знали смо да ће свако од нас учествовати на различите начине. Битно нам је било да сви учествују, а занимљива је одлука да изводимо класично, односно нико не чита свој текст, већ изводи туђи текст. Било је неизвесно да ли ће се представа уопште играти због забране окупљања.

Прво извођење је организовано за седморо људи, а на Стеријином позорју је прилагођено за фестивалске услове, са тридесет гледалаца. **Исидора Поповић** је замолила да се објасне разлике у извођењу.

Олга Димитријевић: Никада нисмо планирали да изводимо за тридесеторо, због фестивала повећан је број и доста је другачије. Другачија је врста интимности, имали

смо осећај да се атмосфера, упркос повећаном броју, успоставља на добар начин.

Разговор је покренут у смеру смисла причања приче, прича је као вредност укоренења у заједницу, што се у представи доста потенцира. **Димитрије Коканов** рекао је да је то најважније, јер се они не баве представљачким актима и један од квалитета свакако треба да буде вештина у извођењу.

Олга Димитријевић: Антрополошки, причање приче је ужасно важно за заједницу и заједништво. Цео пројекат смо започели јер смо хтели да поделимо нешто једни с другима. Пандемија има разарајући утицај на заједницу. Свако је потенцијална претња за остале. Желимо интимност и поверење, а споља је наметнуто да је све то ускраћено. Све је повезано не само са вирусом, та претња ужасно је појачала генерално све што је погрешно у свету позног капитализма.

Влатко Илић је покренуо питање драматургије ванредног стања и ванредних околности у представи. – Да ли се вредност постиже у овом тренутку или треба да се дистанцирамо од тога? Било би занимљиво видети неку будућу изведбу овог текста без ванредних околности.

Маја Пелевић: То је занимљиво, јер се и ја питам исто. Сећам се извођења у другачијим околностима, у јуну је било за седморо људи, било је веома дирљиво, покренуле су се другачије емоције. Међутим, мислим да би требало оставити представу каква јесте. Не зато што не треба да представља документ о једном времену. Најмањи проблем је то што смо били у карантину. Најгоре тек долази, не идемо у боље сутра и надам се да су и остали тога свесни. Сећам се када сам први пут изашла из карантина, срела сам пријатељицу која ми је рекла – коначно смо слободни – али ја сам била свесна, и даље сам свесна, да ово није слобода. Ова представа се не тиче само физичког дистанцирања, већ озбиљнијих питања.

Влатко Илић је питао да ли се представа може изводити за више људи. **Димитрије Коканов:** – Оригинална идеја је била да се игра за петнаест гледалаца. Није боља ситуација сада, нити је била гора у јуну, само је државна опрезност другачија. Није нам толико драматично да седимо с маскама, пандемија и даље траје. Све чешће се у јавности чује коментар „пре короне и сада после короне“, али ми смо и даље у пандемији. Свакако ћемо изводити за мали број људи. Представа је настала директно условљеним контекстом, али не треба да постане представа експонат.

Маја Пелевић: Када смо играли за седморо људи, чинило се да је мало, а синоћ нам се чинило да је превише. Слажем се са Влатком, потпуно се мења доживљај. У овом контексту тридесеторо је пуна сала.

С тим се сагласио **Димитрије Коканов:** – У овој атмосфери се разоткрива немање вештине. Када је мање људи, било је интимније, непосредније и блиско. Сада је деловало некако званично.

Олга Димитријевић: Ово јесте представа за мало људи, начин на који успостављамо однос и присутност су другачији, у питању је грађење микрозаједнице која промишља о свету.

На питање **Исидоре Поповић** да ли би се у представи уврстиле неке екстремне околности, одговорила је **Маја Пелевић** рекавши да је у плану трилогија, када би било приказано нешто другачије.

Влатко Илић истакао је феномен имерзивног позоришта и усмерио разговор ка вези технологије и позоришта. – Да ли је овакав поступак одговор на развој технологије и, како видимо, технолошки посредовану стварност? Технологија је постала медиј блискости, а социјалну дистанцу треба звати физичка дистанца. Занимљиво је што постоји антагонизам између позоришта и технологије, а технологију повезујемо с могућношћу блискости.

Олга Димитријевић: Ја сам врло технофобична особа. У овом тренутку једини начин комуницирања је путем технологије. Мој лични осећај јесте да ме све ово испуњава великом фрустрацијом. Када се то заврши, то ми није довољно. Ја сам особа која не може емоционално да се уклопи у свему томе. Питање је да ли ће позориште појести позориште, има много врста позоришта на овом свету. Развила се паника о опстанку позоришта, а ако је то једино решење – наћи ћемо начин. Ми смо истовремено хтели да направимо представу као живо извођење у тренутку када то није могуће.

Маја Пелевић: Наша представа је произашла из нових технологија, у жељи да комуницирамо. Нисмо желели да спасемо живо извођење, имали смо потребу да изводимо и да се додирнемо. Пресрећна сам што ће све ово уништити позориште, што ће нестати позориште какво сада имамо. Треба сви да схватимо да је данашње позориште одавно превазиђено. Не у историјском смислу, већ смисаоно, оно више не може да пренесе идеју овога света. У нашем позоришту се налази све оно против чега се боримо данас, морамо срушити позориште као такво. Треба да се радујемо што нам је корона пружила могућност да видимо нове облике прогресивнијег позоришта. Позориште је одавно изгубило друштвену улогу. Морамо прихватити да је позориште пропало. Морамо преиспитати ово, јер ће све ускоро пропасти.

Са ставом Маје Пелевић сагласио се **Влатко Илић** истакавши да је без сумње крај једног позоришта и мора да се покрене нешто друго.

Маја Пелевић: Саме дигиталне технологије су део капитализма. Морамо размишљати о томе да стварамо позориште од нових технолохија односно хранимо капита-

листичку звер користећи технологије. Ситуација је доста лоша, чак катастрофална, али веома се радујем свему томе. Статус кво је најгори. Ја очекујем нешто спектакуларније.

У полемику се укључио и **Димитрије Коканов**: Важно је промишљати позоришне праксе, презасићени смо традиционалним драмским театром у Србији. Франческа Феррандо у својој књизи тврди да није постхуманизам оно што долази и што ће бити, већ је ствар мисаоне одлуке. Можемо сад да укинемо аристотеловски принцип и можемо да посматрамо себе на другачији начин. На тај начин гледам технологије. Као жртви капитализма у корони мени је било угодно јер сам могао да наручујем храну, књиге. Веома ме узнемирава чињеница да су те апликације заправо уплив у свачију приватност.

Олга Димитријевић: Можемо наручити да нам све стигне на кућну адресу, ако имамо кућу. У таквом окружењу све је стало, сви смо стали на неко време, прекинуо се механизам који нас у нормалним околностима води из пројекта у пројекат. Гомила нас је остала без прихода. О каквом позоришту причамо? Узнемирујуће је да мислимо о томе да ће се и даље постављати Чехов, а не домаћи текст. Људи који производе ову уметност, каква год да је, престаће да се баве овим послом и покушаће да преживе на други начин. Ни у једном тренутку не видим одговорност или свест о свему томе. Уметничко постигнуће је наметнуто као битна ствар у нашем друштву, а то је само прикривање за класне и друге разлике у нашем систему. У том смислу, постаће идеалан за репродукцију буржоаског друштва, где ће публика доћи у позориште да види добру глуму.

На питање о везама између *Крећана* и ове представе, **Димитрије Коканов** каже да је било велико питање на који начин да раде, уз то ситуација да су на истом фестивалу с обе представе, али да то није било никакво оптерећење.

Маја Пелевић: – Ја бих волела да је оваквих представа више, ми немамо проблем да се извођачке праксе шире, желимо да је оваквих представа што више. **Олга Димитријевић** сагласила се с тим: – Главна сличност између ових двеју представа успоставља се на тексту, а не на физичком нивоу. Постоји снажна тематска спона.

Из публике се укључила **Александра Гловацки** рекавши да је гледала представу у Атељеу и да је тамо много боље

функционисала. – Ова представа је безвремена, разумела сам је као причу о телу, нема везе са пандемијом, већ са хиљаду ситуација које свакодневно срећемо, а пандемија је само мотив да се та прича исприча. Тело хранимо свим и свачим, све до коначног схватања да си сам и да јеси рањив, и да може вирус да врло брзо заврши причу. Чини ми се да је Маја велики анархиста и верује да ће рушењем система све да се промени.

Миливоје Млађеновић: – Нема сумње, ово је програмска представа, и у то нас је уверила и Маја Пелевић својим говором против мртвачког позоришта. То је битно како делује на нас, ова непредстављачка представа делује тако снажно, делује на моје биће. Тако исто делује хипернатуралистичка појава којој окрећемо главу. Важно је како позориште делује, то је путоказ и вапај за новим позоришним облицима и они се, на сву срећу, појављују. То је трагање, нужна потрага, стварање нових позоришних облика.

Влатко Илић рекао је да се говори о искорацима и померањима, и то није нешто неприсутно на нашој сцени. Мање су видљиви такви позоришни чинови јер нису системски, а зависе од иницијатива драмских уметника и колектива. Надамо се да ће се појавити нека студија како би се мапирани утицаји и Институције морају препознати потребу за генерацијским померањима.

Одговорила је **Маја Пелевић**: Тек када се уђе у институцију, онда се препозна, што је тужно. Али то пружа неки оптимизам, јер су многи људи са независне сцене ушли у институције и почели да руше систем. Не треба да заборавимо оне који нису желели да уђу у институције, ми смо одрасли на Битефу и независној сцени. Да је било другачије, не бисмо овако радили.

Селектор **Светислав Јованов** укључио се у разговор: – Гледао сам премијеру ове представе и желео бих да допуним оно што је Димитрије рекао. Није иста пандемијска ситуација сада и онда, важно је како се људи осећају. Сада посета фестивалу изазива радосно очајање. Ових педесет људи који су остали испред сале били су очајни, а то је осећање које одређује пандемију. Ви сте били субјект који другачије говори, ви сте били сегмент другачије власти. Привилеговани сте и тога морате да будете свесни.

Олга Димитријевић: Присуствовање живом уметничком чину поставља се као део елитне ситуације. Наравно да је другачије играти у Атељеу, тамо је интимније. Мали елитни чин. Наше осећање овде је – нека се потопа Рим – то је и даље наша привилегија. Игор Коруга није са нама, на пример, јер не сме да ризикује. Ако не мислимо о последицама, не знам како би се завршило. Доста је све сулудо. Овај врло занимљив Округли сто, чији мали фрагмент преносимо овим путем, завршен је речима **Маје Пелевић**: – Ми себе не изостављамо из ове приче. Свесни смо својих привилегија. Лако је бити храбар кад ниси на улици. То је позиција која нам је дата у овом тренутку. И то користимо.

Милена КУЛИЋ

СТУДЕНТ КРИТИЧАР

Лоунли њленеџ
Ходање

Имерзивна изведба *Лоунли њленеџ* у продукцији Атељеа 212 упризорила је текстове аутора и извођача Маје Пелевић, Димитрија Коканова, Олге Димитријевић, Тање Шљивар и Игора Коруге. Врло слично концепту представе *Крејшање* Битеф театра, у чијем стварању су такође учествовали Димитрије Коканов и Олга Димитријевић, представа *Лоунли њленеџ* позива публику да се креће у простору од пункта до пункта где прати нову сцену.

Битна чињеница је време настанка ове представе. Премијера се догодила 24. јула ове године док су због присуства коронавируса на снази још увек биле забране окупљања више од десет особа у затвореним просторима... Наставак рада позоришта није се још назирао, границе су биле затворене, рад кафића скраћен итд. Иако је и тада прошло неколико месеци од проглашења светске пандемије, и даље се, у много већој мери него сада, осећао страх и неизвесност, што можемо приметити и по понашању публике на Стеријином позорју и ван њега. Због тога сâм почетак представе од страху изазваном коронавирусом, садашњи гледалац више не може да осети толико снажно као на првом извођењу. Ово није нужно лоше, већ говори да је представа (већ сада) сведочанство о догађајима које већина перципира као прошлост те је емотивни ефекат представе смањен. Први сегмент преиспитује како су различите класе погођене епидемиолошком ситуацијом, што је дијалог од изузетне важности уколико се жели превазићи класна разлика или бар побољшати положај најугроженијих.

Наредни сегменти приповедају о оптерећености материјалним поседовањем, отуђености, недостатку солидарности, емпатије, о забрани кретања која нас је задесила у првом чину епидемије у Србији. У представи је инкорпориран снимак који публика гледа путем екрана чиме се пружа осврт на тзв. *online* позориште које је у једном моменту преправило интернет и започело фаталистичка размишљања да је дошао крај позоришту какво смо до сада познавали.

Завршавамо испред СНП-а уз чашицу шљивовице (а знамо да ће сви Срби стати под једну шљиву) и крилатицу „живеће овај народ“, која потиче са друштвене мреже Твитер и представља ироничан коментар обично на крају твита о сналажљивости, лукавости, виспренности и успеху у надмудривању нашег народа.

Све описано, чак и ангажовани почетак о дискриминацији одређених друштвених слојева, није пружио никакав нови поглед на ситуацију у којој се налазимо. Естетизација појава и догађаја и њихово стављање у простор идејно и смислено није одмакло даље од свега што смо већ видели и прочитали за време пандемије, а предвиђање будућности кроз људе-машине и андроиде, у ери Нетфликса у којој живимо, није нас могло забринути. Инверзија у концепту, у смислу да се публика креће, а извођачи стоје, уместо обрнуте ситуације која је конвенција у театру, заводљив је трик, али неиспуњен дубљим смислом, остаје само трик.

Дивна СТОЈАНОВ
мастер студије Академије уметности Нови Сад

ОКРУГЛИ СТО: ПОВРАТАК

Унутрашња потрага глумца

Други Округли сто у селекцији „Друга сцена“ посвећен је представи *Повраћак* (Српско народно позориште, Нови Сад). Разговору су присуствовали редитељ **Дејвид Глас** и глумци **Александра Пејић**, **Григорије Јакишић**, **Урош Младеновић** и **Олга Перовић**.

Разговор се водио на српском и на енглеском језику, а модератор **Влатко Илић** је симултано преводио. Пошло се од физичког театра, који је у средишту пажње савременог позоршта, као и селекције „Друга сцена“. Како се **Дејвид Глас** у свету сматра иноватором у овом типу театра – повезују елементе измишљеног с елементима визуелног и физичког театра – поставио је питање о разликама у односу на „обичан“ театар.

Фото: Б. Лучић

Одговорио је **Дејвид Глас**, позоришни редитељ и један од оснивача физичког, визуелног и примењеног театра: – С једне стране, то је прича која има богату традицију. Стекао сам образовање у школи физичког театра Жака Лекока. Седамдесетих година био сам млад уметник фокусиран на нове тенденције у Њујорку, док су у Енглеској говорили на сцени. Утицај панка је учинио да замрзим

Гласање публике за најбољу представу
Повратак – 3,22

класичне позоришне форме. Упоришта су била панк сцена у Њујорку и Лондону. Сазнао сам више о Антонену Артоу, сматрам да Станиславски представља 19. век, Брехт 20. а Арто треба да обележи 21. век. Питер Брук, рецимо, окупљао је људе с различитих крајева света. Отелотворење емоције и мисли је важно. Позориште није само мисао, већ и физички емотивни процес, провокативан, разигран, изазован и строг. Ствари се у ходу осмишљавају, измишљају, важна је унутрашња потрага глумца, који импровизацијом и вежбама развија инстинктивну физичку реакцију на спољашњи подстицај.

На питање **Влатка Илића** о конвенцијама данашњег позоришта и изражајним могућностима креативности, **Дејвид Глас** је одговорио: – Тешко је да се каже, широм света је то доминантан правац позоришне уметности и разликује се од места до места. Роберт Вилсон је на неки начин фашиста јер само говори људима шта да раде, само говори, а не сарађује. У сарадњи са глумцима у представи *Повраштак*, настало је много њиховог материјала, односно они су много тога понудили.

Модераторка **Исидора Поповић** је истакла да је веома важно што су млади људи у процесу, односно они који су недавно завршили школе. На питање какав је њихов став према читавом процесу, јавио се глумац **Григорије Јакишић**: – Мени је ово први пут да радим у оваквом пројекту, није било драматично другачије од неког уобичајеног рада. Имамо неког ко са невероватном лакоћом води ствари, знали смо где се налазимо и било ми је савршено јасно у ком правцу идемо. Експресија је другачија, а и тело и ум су навикнути на све ово. Радиле смо с уживањем, без драматичних разлика у односу на све што смо досад стварали.

У разговор се укључила и **Олга Перовић**: – Ја нисам глумица, цео живот сам у позоришту као публика, а сада сам имала прилику да уђем у процес, радим и учествујем у пројекту. Занимљиво је било доживети све ово, морала сам да будем део њих, постанем глумица и део тима.

Исидора Поповић је пажњу усмерила ка дужини трајања процеса и на који начин то условљава развитак представе. **Александра Пејић** каже: – Дејвид је стално говорио да ова представа није одиграна раније, то је била почетна тачка и то је важно. Сав тај спектар емоција постоји у свему томе. Заправо се свим тим пуните, проблем је када имате превише материјала јер морате да представите нешто што ће бити јасно публици. Веома је драгоцен, немате оптерећење да се нешто неће догодити на сцени, а то је резултат времена проведеног у процесу.

Григорије Јакишић: Нису те две године биле године рада на представи, то је било истраживање шта осећамо о догађају, а онда полако узимате делове, те уметничке сегменте и склапате овакав резултат. **Александра Пејић** рекла је да је сваки њихов сусрет започињао кругом и завршавао се разговором о свему томе.

Григорије Јакишић: – Било је олакшање да се очекивања

спусте на нулу, испунили смо сва очекивања тиме што смо се тога дана пробудили. И тако је све лакше.

Урош Младеновић: Увек сам се питао како ћу извести све то. Тај двогодишњи период помогао ми је да запамтим неке сцене, покушавао сам да их вратим и да објасним неке поступке. Лично бих сумњао у све кад бих читао о томе, а успео сам да вратим неке сцене које су се десиле годинама раније. Нисмо радили сваки дан, али то глумачко памћење је врло важно.

Влатко Илић је нагласио да се оваква врста театра кроз процес разликује од радионица, тежиште је на непрекидном процесу развијања.

Григорије Јакишић: Ми смо и даље у процесу, и даље се развија представа, и даље радимо. Следећи пут кад нас будете гледали, неће бити овако. Најтачније је рећи да је то позориште из процеса.

У разговор се поново укључио **Дејвид Глас**: Позориште мора да буде такво, чак је и Шекспир пролазио кроз процесе, кроз разговоре са супругом и глумцима. Такво позориште указује на одустајање од хијерархије, већ постоји нека врста хоризонталног приступа кад свако може да утиче и допринесе процесу рада. Сви имају свој утисак, у време друштвених мрежа сви имају нешто да кажу и зато такав приступ постаје доминантан. Свако позориште има своја правила, недавно сам радио инсценацију филма *Борилачки клуб* развијен с идејом да се направи мјузикл. У овој представи није било унапред задате структуре, а процес се дешавао у различитим државама и с различитим људима.

Сашо Огненовски из Скопља рекао је да је било врло занимљиво гледати ову представу: – Импуњује не само визуелношћу већ компактним извођењем. Представа је целовита, али се види и нека врста отворености, сви функционишу заједно, а може се претпоставити да ће друго извођење бити другачије. Захвалио је екипи и честитао!

Дејвид Глас је изразио жељу да оваква компактна критика постоји у Енглеској: – Сваки утисак из публике, свака повратна реакција уграђује се у процес рада и у представу, било да потиче од деце, одраслих или критичара.

На питање **Исидоре Поповић** о догађају о којем је реч у представи, одговара **Александра Пејић**: – Имали смо посебну одговорност јер смо играли о догађају који се збио пре девет година, што је много допринело посвећености и целој представи.

Урош Младеновић: Од самог почетка разговарали смо о том догађају, али ништа више од тога. Само размишљање о томе је стресно, играње на сцени доводи до радости откривања неких елемената, то је прелепо и страшно у исто време. То што је развијено на сцени веома је важно, као глумац заборавим шта је то што заиста радимо. Онда схватимо да смо освојили емоцију, прелепу и страшну истовремено.

О овој теми коментар је дао и **Григорије Јакишић**: Кренуло се са идејом да је полазиште директан догађај, а касније се нисмо враћали на то. Било је и прелепо и стравично у исто време, а тај догађај је дао оквир представи – то је

Фото: Б. Лучић

Фото: Б. Луцић

сан, може да буде и прелепо и стравично, можемо хиљаду сцена да доживимо кроз један секунд. Језик је дошао као последица истраживања, то што причамо јесте сан.

На коментар **Исидоре Поповић** о брезама, као симболу смрти и мртвих, **Дејвид Глас** је рекао: – Позориште је прелепо, јер је поетично и практично у исто време. Брезе су ту јер је неко украо то дрвеће и донео кад смо тражили дрво, али је практично било уређено другим решењима. Позориште је иначе пуно контрадикција и провоцира људе, различите асоцијације и умне процесе. У позоришту играмо проблеме, а не решавамо их, и то увек понављам својим сарадницима.

Урош Младеновић је рекао да се овај пројекат ради у девет земаља, а да је ово трећи чин.

Милена КУЛИЋ

СТУДЕНТ КРИТИЧАР

Повраштак

На граници разумљивог

Седмог дана Стеријиног позорја имали смо прилику да видимо крајње необичан позоришни пројекат чију режију и концепт потписује Дејвид Глас, а глумачку поделу чине Алиса Лацко, Александра Пејић, Григорије Јакишић, Ена Ентина Гуцунски, Исидора Влчек, Татјана Матеша, Урош Младеновић и Олга Перовић. Зашто је *Повраштак* посебан? Карактерише га дугогодишњи радионички рад аутора и глумаца, обојен личним искуствима и дубоким промишљањима. Како смо све више сведоци динамичног позоришног темпа који не прашта грешку и не дозвољава разиграност, можемо сматрати да је овај пројекат битно другачији од осталог репертоарског садржаја.

Улазак на камерну сцену одмах нас је увео у особени свет јунака чије судбине се у многоме разликују од наших. Кроз димну завесу пробијале су се контуре ритуалне сценографије, по поду су биле просуте кокице, а у позадини је одјекивала грмљавина. Сценски крајње ефектно, али куда нас је то одвело?

Право у физички театар. Аутор нас је кроз низ кратких сцена провео кроз трауматична искуства наших јунака, њихових страхова и борбе за слободу. Управо ту

лежи проблем. Представа је крајње херметична, у неким тренуцима неразумљива и недовољно разиграна. Стекао се утисак да је група уметника стварала само за себе, што је довело до тога да енергија остане заробљена на сцени, а емотивни набој не оде у етар. Концепт би свакако био разумљивији да се аутор упустио у текстуалне сегменте који би нама, публици, осветлили пут и тиме нас везали за јунаке. Мотиви су крајње хумани, али изостала је емпатија.

На самом крају, треба честитати целокупној екипи на уложеном труду, енергији и посвећености. Пут ка истинском квалитету еквивалентан је уложеном времену – искрено се надам да ће позоришни челници прихватити ову крајње једноставну формулу.

Урош ЧУПИЋ

III година Академије уметности Нови Сад

ИЗ ИСТОРИЈЕ СТЕРИЈИНОГ ПОЗОРЈА НАГРАЂЕНИ ДРАМСКИ ТЕКСТОВИ

Примож Козак, „Конгрес“

Словенско народно гледалиште Љубљана,
режија Жарко Петан, 1968.

Революционарно правило: Боље је обрачунати се с једним више него с једним мање

[...] Конгрес универзитетских професора жели да универзитет ослободи политичких утицаја и наметања захтева. Повратна агресивна реакција власти, те универзитет још више тоне у врлог идеолошких неслагања и борбе за утицај и доминацију. При томе губи самосталност, слободу истраживања и мишљења, критичност и потребу за ширењем хуманистичких идеја и идеала, све више је полигон личних интереса.... Козак драму пише у време „умекшавања“ владајућих идеологија и непосредно пред чувене студентске немире 1968, кад је било нужно превредновати етички и филозофски став интелектуалаца у савременом друштву.

(сајт Драма СНГ Љубљана, 2014)

ТРЕЋИ ПРОФЕСОР: [...] Баш сад је на Филозофском факултету била полиција и извршила претрес! Више студентата одведено је на саслушање, студент четврте године Александар, ухапшен је и задржан у затвору. Окривљују га због непријатељске пропаганде и организовања диверзантске групе на факултету.

ВИНЦЕНТ (революционар, политичар): [...] Ми смо ти који одлучујемо о карактеру овог друштва! И о улози стручњака у њему! Где су сви они били кад смо дизали револуцију? [...] Створићу такву панику да ће ђипати из сна у страху да није неко неком, кога је у сновима сретао, превише рекао! Брзо ће се оканути и помисли о самосталном универзитету...

ВИНЦЕНТ: [...] У својој заблуди срљате на све стране као уши из мерице! А ја вам, Габријеле, нећу попустити. Знам пут, знају га сви моји другови и ићи ћемо до краја без двоумљења. Нећеш нам нашкодити ни ти, ни твоји преждерани хулигани. Ми смо дали своје, ми држимо ствар у рукама, нама и само нама поверена је брига да усмеримо историју како треба и ми ћемо без милости дотући сваког ко буде ма шта смишљао...

ВИНЦЕНТ: Људи заиста нису достојни историје! ...Зашто сам оклевао кад је још било времена...

ЈУСТ (секретар универзитета, политичар): Желим буку! – Пошаљи тамо своје омладинце!

БЕЊАМИН (писац и политички активиста): Сто му громава! Јеси ли добро промислио?

ЈУСТ: Пошаљи своје тамо! Нећу да знам шта се дешава, ништа ме не интересује, ни о чему немам појма, али нека то обаве прилежно! Желим буку, чујеш!

БЕЊАМИН: Фију, фију, рекао би мој друг из младости и ученик Фридрих Хегел. То се зове историја у маршу.

ВИНЦЕНТ: [...] Ново друштво смо замислили и ново друштво ће да буде – ако не сада, а оно кроз петсто година!

ВИНЦЕНТ: Захтевам, треба покренути јавност, почети с кампањом на радију и у штампи – рад конгреса морамо да прекинемо! Ако не иде другачије, нека пошаљу демонстранте са села – што се мене тиче, могу и да разбијају!

ЈУСТ: [...] Снага масе коју је револуција разрешила, остајала је јалова и пасивна... Ту магму, ту људску масу треба већ једном покренути и ослободити њену унутрашњу динамику... Треба јој отворити врата!... Биће великог рвања, а они који буду хтели да се пробију, мораће добро да оплећате – и ко буде остао да лежи, то је његова приватна ствар. Нек живе и нек се туку да би живели. Борба још никад није штетила. – Верујте, ја осећам шта људи данас хоће – ја то носим у себи. У алегији речено – ја сам народ!...

[...] ГЛАСОВИ: Оспорити. Променити. Нећемо дозволити. Гласаћемо.

Приредила Александра КОЛАРИЋ

НОВА ИЗДАЊА СТЕРИЈИНОГ ПОЗОРЈА

„Сцена“ бр. 3/2020.

Да, одувек сам веровао да се бунтовничка песма *Ко ће зауставити кишу* Џона Фогертија, фронтмена групе Криденс клирвотер ривајл (Creedence Clearwater Revival) односи на неприкосновену виталност наше уметности – неукротивог позоришта, славодобитног театра, префињеног казалишта и тијумфалистичког гледалишта. Вероватно се тако чинило свима онима који су посвећени свом послу и вери да најбољима увек *треба сунца*, те их је изненадио мали *инфективни ајенс који се репликује само унутар живих ћелија и других организама*. Ишли смо напред, планирали, сањали, и одједном се нашли пред амбисом, све је стало, само је киша наставила да пада, али су опустеле позоришне сцене, којима ни плусак често није могао ништа. Трећи овогодишњи број *Сцене* излази у време новог почетка, нових услова за извођаче и публику, и ми веујемо да ће исконска флексибилност театра учинити себе могућим и у таквим околностима. Ипак, све је под сенком сумње, стрпње, ишчекивања.

(...) У овом броју, поред драма Дејвида Крука и Жељка Хубача, рубрике Образовање, која овај пут истражује тему драмске литературе заступљене у средњошколској лектури, текстова Радивоја Динуловића и Мије Кнежевић у рубрици Сценски дизајн, интервјуа Радмиле Ђурице с редитељем Томијем Јанежичем, те "похода" Радивоја Додеровића кроз Библиотеку Драгана Клаића у Библиотеци Матице српске у историјском блоку, препоручујемо извештаје селектора отказаних и одложених позоришних фестивала. Они су траг театра у заустављеном времену, сведочанство које ће некада посведочити о жељи и настојању да се ради и ствара без обзира на страх да се неће појавити нико ко уме да *заустави кишу*.

Милош Латинковић

СУТРА НА ПОЗОРЈУ НЕДЕЉА, 4. ОКТОБАР

20.00 часова / СНП, Сцена „Пера Добриновић“

Проглашење и уручење Стеријиних награда

Представа у част награђених

СЈЕЊАШ ЛИ СЕ ДОЛИ БЕЛ?

Текст: Абдулах Сидран

Режија и адаптација: Кокан Младеновић

Камерни театар 55 Сарајево (Босна и Херцеговина)

ДИНО: Само један успешан експеримент омогућит ће вам да помоћу аутосугестије побјеђујете све неприлике властитог живота. Пацијенти доктора Емила Куа, лијечника из 1857. су механиком ријечи присиљавали себе и своју душу до излечења болести. Пацијенти су понављали: Свакога дана у сваком погледу све више напредујем. А те ријечи су чиниле чудеса.

(Абдулах Сидран, *Сјењаш ли се Доли Бел?*)